

Observatoriul e de două ori în
septemana, mercuria și sâmbătă.

Prețului

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl.,
pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa
cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu
cu post'a în lăintrulu monarchiei
pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl.
— In strainatate pe 1 anu 10 fl.
său 22 franci, pe 6 luni 5 fl. său
11 franci; — numeri singuratici se
dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate,
se platescu pe serie său linia, cu
litere merunte garmondu, la prim'a
publicare câte 7 cr., la adou'a și a
trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea
30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.
Prenumeratiunile se potu face în
modulu celu mai ușioru prin assem-
natiunile postei statului, adresate de
a dreptulu la Redactiunea Diariului
Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 27.

Sibiu, 1/13 Aprile 1878.

Anulu I.

Romani'a și Russi'a.

I. In organele noastre de publicitate s'au veduți în cei doi ani din urma câte-va serii de articli informativi din punctu de vedere istoricu, etnograficu și statisticu, despre fieri și popora de nationalitate slava, precumu: Serbi'a, Bulgari'a, Bosni'a și Russi'a. Informatiuni de natur'a acestora eră foarte necesarie, pentru-că natiunea romana situata în miuloculu oceanului de slavi, se si cunoșca cu atatu mai bine pe vecinii sei și se scia cu cine va mai avé a face pe terenulu politicu în viitoriu. In totu decursulu evenimentelor de la 1876 încôce s'a simțitu totu-odata necesitatea de a vorbi și despre relatiunile Romaniei către imperiulu Russiei, nici-odata inse că în momentele de facia, candu adeca o parte considerabila a pressei magiare vine cu frunte de fieru spre a falsifică de susu până diosu adeverulu istoricu, și candu chiaru tineri de nationalitatea noastră informati falsu, spre nefericirea lor, în școlele de la Clusiu, Oradea, Debrecinu, B.-Pest'a, de unde au esitu, jura în cuventele unoru professori, că Hundsdorfer și alții, și infrunta pe natiunea romana, „că-ci a simpatizatu cu muscalii și a facutu cauza comuna cu ei*“.

A vorbi despre simpatii și antipatii în politica, mai alesu atunci, candu stă în jocu existenți'a unei natiuni, este nedemnu de ori-ce publicistu, care tiene la demnitatea sa și nu vrea se tréca său de ignorantu, său de omu reu și perfidu. Ori-ce poporu, ajunsu la consciinți'a de sine, lucréza în politica nu dupa simpatii și antipatii, ci numai dupa interese și exigentie, pentru-că politic'a este sciinți'a exigentieloru, precumu o definise chiaru și Kossuth în favorea elementului magiaru. Intr'unu altu Nr. observaseramu, că au fostu tempuri, în cari chiaru scriitorii magiari voiau se ne faca în poterea bracialoru natiune de origine slava, pentru-că se ne póta incriminâ cu rusalatri'a. În câtu pentru comuniunea religiôsa, ei insistu până în momentele de facia, că poporul romanu simpatizéza cu Russi'a pe temeiulu religiunei ortodoxe. Scopulu lor este și aci invederatu; noi inse vomu întreprinde a resturnâ premisele lor și cu acele întregulu edificiu de sophisme.

Istoricii și publicistii romani, ori-candu originea lor a fostu cercetata de către istoriografii altoru

popora în cunoscintia de cauza, cu sinceritate, fôra scopuri perfide, au declaratu din capulu locului, că lor în acésta cestiune importanta le pésa numai de curatulu adeveru, și că, ori-cumu aru esi originea lor, fia romano-italica, fia dacica său slava, n'aru avé nici o cauza de a se rusinâ de dens'a. Astadi numai ignorantia cea mai grôsa și alaturea cu acésta, diplomatii russesci mai tragu la indoiéla originea noastră italice, din cauza că acestoru din urma le este fôrte preste mana a vedé elementulu romanescu affirmatu, inaintandu în numeru și civilisatiune pe teritoriulu locuitu de densulu; de aceea, la tôte ocasiunile ne insulta, pentru-că tienemu la originea noastră, adeverita prea de ajunsu prin limba, istoria, ethnografia, datine și tradițiuni. Presupunemu deci cestiunea originei noastre resoluta pe deplin și trecemu la cestiunea religiunei.

A presupune simpatii și antipatii religiôse, candu e vorba de esistenți'a nationala, de formarea și sustinerea unui statu politicu, nationalu, independentu, însemna său copilaria său reutate ôrba, care nu voiesce se védia adeverulu. Assertiunea noastră se pôte illustrâ cu exemple numerôse din istori'a vechia și moderna. Italianii și francesii se tienu în maiortatea lor imensa de religiunea romano-cath., și totusi acea comuniune religiôsa n'au împiedecatu nici-odata pe italieni dela cele mai crunte versări de sange și chiaru dela vespere siciliene, spre a se aperi de dominiunea francesă, ori-candu teritoriulu italianu și nationalitatea specifica italiana au fostu amenintiate din acea parte. Spaniolii, totu asiâ de catholici că și francesii, între anulu 1808 și 1812 au versatu torrenti de sange contra invasiunei francesă, și în crunt'a lor mania s'au aruncatu în aeru pe sine cu cetăți cu totu, numai că se póta nimici și pe garnisônele francesă*). Calugarii spanioli ospetandu oficii francesi, închinâ cu vinu otravitu, pe care-lu bea ei spre a face se-lu bea și francesii și se péra cu totii. — Ungurii și austriacii eră cei mai buni catholici în secululu XVI.; cu tôte acestea, catholicismulu nu i-a împiedecatu intru nimicu dela cele mai selbatece maceluri reciproce, escate între cei doi pretendenti, Ferdinandu I și Ioanu Zapoalea, intru atat'a, câtu, dupa-ce Zapoalea vediușe, că nu pôte reusi contra lui Ferdinandu, aruncandu la o parte credinți'a sa

catholica disé intru resbunarea sa: Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo, adeca pe romanesce prosaicu: déca nu'mi ajuta D-dieu, voiu chiamâ intr' ajutoriu pe diavolulu! Luptele crunte și barbare au duratu după aceea între austriacii catholici și ungurii catholici înca 172 de ani, că-ci celu din urma pretendente unguru, adeca Franciscu Racoti, a fostu totu catholicu, că și imperatulu Leopoldu I. În totu periodulu acesta ungurii catholici caută protectiune contra dominiunei germane la inimiculu de môrte alu christianismului, la sultanulu. Ce e mai multu, cetimu chiaru astadi destule expectoratiuni de ale publicistiloru magiari, din care ese, că lor chiaru și acumu le pare reu dupa dominiunea turcésca, de candu partea cea mai mare a Ungariei eră prefacuta în pasalicuri, și de candu Transilvani'a se află impresurata și strimtorata prin garnisône barbare turcesci dela Pôrt'a de feru până susu la Oradea și Satmaru. În secululu nostru veduramu pe Austri'a catholica dandu batalii crunte Bavariei catholice și vice-versa. De alta parte, totu în acestu secolu lumea avé spectacolulu maretu alu confederatiunei celoru trei imperati, unulu catholicu, altulu ortodoxu și alu treilea protestantu, cu scopu de a nimici dominiunea unui statu catholicu cu imperatu catholicu, adeca Franci'a cu Napoleonu I și totu-odata de a restabili, consolida și asecura pentru totu-deauna sisthem'a puru absolutistica preste totu teritoriulu Europei; éra pentru că se fia și mai siguri de confederatiunea lor, jurara toti trei monarchii pe aceeași evangelia a lui Isusu Christosu (1815). Înainte de aceea cu câteva decade, antecesorii aceluor trei suverani, nimicira în cea mai buna întielegere statulu catholicu alu Poloniei. Éta ce pucinu însemna comuniunea religiôsa chiaru la popôrale christiane, ori-candu se lucra de existenți'a staturilor, dinastiilor și a independentiei popôraloru. În lumea mohamedana istori'a ne presenta în tocmă exemple de aceeași natura. Turcii otomani, cari au luat islamulu dela Arabi, în locu de a respectâ comuniunea religiôsa, s'au folositu de dreptulu pumnului și au subjugatu pe tôte popôrale mohamedane; de aceea și ur'a Arabilor contra turcilor este în permanentia și atatu de intensiva, în câtu în mani'a tuturoru apellurilor date către Sיעיחii arabiloru că se alerge cu ôrdele lor intru ajutoriulu sultanului, strimtoratu în anulu trecut de armele popôraloru slave și de a le Ro-

*) „Szabadság“, „Kelet“, „Napló“.

*) Cetatea Saragossa, Februaru 1809.

Foisiór'a „Observatoriului“.

Englezesco.

Naratiune de Iohn Barnard.

Eră nôpte. — Pe o strada din Londr'a se poteau observâ două figuri întunecôse, care inaintara cu pasi rapedi, că și cumu aru volí se ajunga la ceva scopu propusu. — În fine unulu se oprí înaintea unui edificiu și disé:

Nôpte buna Mocker! . . . si cu aceste intrâ în edificiu.

Mocker resaluta pe sociulu seu, și stă pe locu la pôrtă privindu lungu dupa dinsulu. — Dupa o meditatiune scurta Mocker isi îndreptă pasii sei dupa sociulu seu, și dupa celu ajunse i adresă urmatôrele cuvinte: Amice Davidson! vino cu mine în cutare ospetaria, unde amu de a-ti propune ceva.

Ce? acuma! în ôr'a acésta? — indata e mediulu nôptii.

Nu face nimicu, vei dormí la mine.

Dara totusi ce voiesci?

Vina numai cu mine, aci suntemu chiaru langa birtulu lui Troughton, aide în lăintru!

Dupa acésta conversatiune ambii intrara în birtu, unde si ocupara locu langa o mész. — Ospetariulu Troughton indata le si puse vinu pe mész.

Înainte de tôte se bemu — disé Mocker — pentru sanatatea ta!

Er eu pentru a ta, replica Davidson.

Preste pucinu Mocker rupse tacerea și disé:

Înainte de tôte trebuie se-ti dau nescari informatiuni. — Scii ca acuma venimu chiaru din cas'a dlui Burkhard, carele e celu mai bogatu aurariu din Londr'a.

Unulu dintre noi nu va trece mai multu pragulu casei acesteia.

Si pentru ce?

Asia cugetu că vei găciu-o — Davidson?

Ce! pentru că doi rivali nu potu subsistâ timpu îndelungatu în acea cas'a — și chiaru în apartamentulu idealulu.

E dreptu! si cu tôte că mi-esci amicu bunu, asi fi voitu de o miie de ori se-ti stingu viet'a.

Totu asia si eu.

Tôte privirile tale attiau gelosi'a mea.

Er' eu asi fi doritu se te invenezu.

Inse eu totusi nutrescu simpatia către tine.

Er' eu asemenea.

In sanatatea ta Davidson!

Si eu pentru a ta Mocker!

Amicii 'si desiertara parachale si 'si strinsera mân'a unulu altui'a. — Mocker ér implù pacharulu si disé:

Ambii iubimu pe miss Susan'a Burkhard, fiic'a fostulu maiestru alu nostru.

Asia e!

Inse ambii nu o potemu luá de consorta.

E dreptu.

Unulu dara trebuie se renuntie.

Acésta e si opiniunea mea.

Voiesci se renunti tu la ea?

Nu! cu nici unu pretiu.

Er' eu inca nu! sub nici una conditiune.

Ce se facemu dara?

Se ne întielegemu! pe ce basa pretindi tu mân'a miss Susaniei?

Pe bas'a amorului!

Amorulu meu rivalizéza în tôte cu alu teu!

Dara eu sum avutu.

Avuti'a ta are unu pretiu de 5 mii pundi sterlini, inse eu inca nu sum mai seracu.

Parintele fiicei me place!

Éra eu înaintea mumei sale sum persona grata!

Dara miss Susan'a?

Aci Davidson si Mocker se privira uimiti unulu pre altulu.

Se fimu sinceri unulu facu altulu, — rupse în fine Mocker tacerea. Acésta cestiune e fôrte momentuosa pentru noi.

E vorba de fericirea unui si nenorocirea altuia. Si, si altuceva, inca mai mare: e vorba despre noroculu său nenorocirea Susaniei, Davidson! — continua Mocker; dar ea te iubeste pe tine?

Eu inca nu sciu cu siguritate! — dara tu ôre scii că ea te iubeste?

Nici eu nu o sciu.

Asia dara în privinti'a acésta positiunea ni-e aceeași. Miss Burkhard din fraged'a-i copilaria cu asemenea cordialitate s'a portatu facia cu noi. — Parintii nostrii deodata ne-au asediatu în cas'a aceea, acelasiu timpu l'amu petrecutu la ea; si eu asisderea totu atata ocaziune amu avutu de a destepa amoru în ânim'a ei că tine; ér de candu ne-amu despartitu de maiestruulu nostru, ambii cu asemenea istetme amu curtenitu pe incantatorea fetitia; inse cu tôte aceste unulu trebuie se fia mai favoritu, si ôre acestu fericitu moritoriu eu sunt — său tu? Despre acésta cu totu pretiulu trebuie se ne informamu, ca ore ce-i place dinsei mai multu, seriositatea ta, său ilaritatea mea?

Inse chiaru acésta nu o vomu sci neci odata, replica Mocker, — de ôrece noi ambii facemu curte dinsei. — Susan'a posiede mai multa pudicitia decâtu că în caus'a acésta se se declare; fiinducă prin acésta aru ruinâ si amicitia ce esista între noi. Vedi dara amice Davidson, că e superfluu se traimu ambii, de ôrece e destulu numai unulu pentru Susan'a.

A dreptu Mocker!

Pentru sanatatea ta Davidson!

Si pentru a ta Mocker!

Rivalii si acuma 'si desiertara pacharale.

Voiesci că se regulamu acésta cestiune importanta?

Eu inca amu voitu se o propunu.

Asia cugetu că numai unu miulocu avemu: Duelulu.

Frumosa si nobila idea, inse spune'mi Davidson, duelate-ai tu cu mine, decumva unu auguru ti-ar predice, că în duelu te voiu ucide, si apoi pe miss Susan'a o voiu lua eu de consorta?

(Va urmâ.)

maniei, nici-unu sleichu din căti dispun de orde armate, nu s'a miscatu din locu, si sultanulu n'au avutu din Asi'a altu ajutoriu pe langa trupele de linia, de catu cete de banditi sub nume de basibuzuci si de voluntari. Chiaru vice-regele din Egiptu a fostu forte avaru cu tramiterea de trupe regulate, de si, in calitatea sa de vasalu, si inca mohamedanu, era obligatu a 'lu ajutora; ca-ci Chedivulu are trupe prea bune si numeroase.

Aceste exemple istorice premisse, vomu cerceta in Nr. urmatori, pana la ce mesura comuniunea religioasa a Romanilor cu Russii va fi avutu influinta asupra destinului natiunii si patriei romanesce, si speramu se convingemu pe ori-care lectoru nepreocupatu prin informatiuni perfide, ca barbatii de statu ai natiunii nostre, seculari si clerici, au sciutu se distinga in tote timpurile intre nationalitate si religione, intre rituri bisericesci si patria romana, inca si atunci, candu biserica romana se intunecase prin limba slavona. Romanii isi identificara confesiunea religioasa si ritulu cu nationalitatea propria romanesca, nici-decuma inse cu alta straina. (Va urma).

Scole confessionale-autonome in statu constitutionalu. *)

Betranii nostri din veculu trecut, cari invetiau catu de pucina carte numai in scola din satu, se sentiau fericiti a pote distinge: ca intre creatiunile lui D-dieu, — la facerea lumii — omulu fiindu dupa chipulu si asemenarea lui D-dieu, este cea mai superioara, gingasia si nobila fiintia, carea se deosebeste forte de tote celealalte creatiuni, pentru-ca bunulu D-dieu l'a destinatu ca se vietuesca preste tote celealalte, se se distinga prin luminarea mintei si prin nobilitarea sufletului, moritorii pentru pecatulu lui Adamu si alu Evei cari erau destinati a vietui in fericirea eterna a raiului, deca nu calcau porunca Parintelui cerescu!

Asia au invetiatu strabunii nostri din vechime in scola din satu mai intai dela invetatoriu, apoi in biserica dela pastoriulu lor sufletescu care li taceuia Sant'a evangelia a lui Christosu, studiulu primulu si marelui invetatoriu in lume alu unulu nascutu fiu a lui D-dieu a mantuitorului si propagatorului crestinatatiei; totu asia amu invetiatu si noi stranepotii, nepotii si fii lor, — se intelege in primele dile ale fericitei nostre copilarii — aceste sante doctrine dumnediesci si crestinesci, mai intai numai si numai in casa parintilor nostri buni crestini si in scola de langa biserica nostra din satulu nascerei.

Ce alta intelegeau strabunii nostri si ce alta potemu noi stranepotii lor intelege in doctrinele evangheliei lui Christosu, ca adeca se ne potemu distinge de celealalte creatiuni dumnediesci, de animale, se fimu superiori, — trebuie se ni luminamu mintea si nobilitamu sufletulu, inim'a? Si in care alta carte au invetiatu ei, amu invetiatu noi si invetia copii nostri frageți aceste adeveruri sante, deca nu in „catechismu“ estrasu alu evangheliei lui Christosu? Unde, in care scola si dela cari invetatori se invetia acesta frumoasa, mangaiatoria carte, deca nu in cea din satulu natalu si dela invetatoriulu poporului?

Acolo dieu, in magazinulu celu mai bogatu alu invetaturi moralitatii si crestinatatiei carea este fundamentulu spiritualu alu copilului ce se desvolta la demnitatea de barbatu; din acelu magazinu se procreaza crestini adeverati ai biserice, cetatieni buni ai patriei si supusi fideli ai statului; apoi totu din acelu magazinu se punu bazele sciintielor mai inalte ale acelor barbatii de litere si eruditune in cari de mici e plantata doctrina religiei morale prin invetiarea „catechismului“ acasa la parinti, in scola din satulu unde s'a nascutu si au crescutu. Celu ce au invetiatu bine la intielesu „catechismulu“ ca copilu in scola din satulu natalu, acela si fundamentulu sciintielor superiori si l'a pus, pe acarui basa apoi usioru a potutu studia gimnasie, teologii si alte facultati academice

*) Dandu locu acestor discutii pre catu serioase pre atata si dorose asupra scolilor si invetiamentului, credemu necesariu a observa, ca dn. auctoru are aci in vedere mai multu scolele din Ungaria si mai de aproape cele din Banatu. In catu pentru starea scolilor din marele principatu alu Transilvaniei, ar fi de neaparat trebuinta a le face de obiectu alu unui studiu comparativu speciale, din cauza ca precumu in alte ramuri a le vietiei publice si nationale, asia si mai virtosu in afacerile eclesiastice si scolastice romanesce au fostu diferentii considerabili, adesea esentiali intre tractarea romanilor din Transilvania si a celor din Ungaria et Banatu, inainte de 1848, sub absolutismu si sub dualismu. De aici se si nascu unele neintelegeri intre ardeleni si ungureni, ca adeca nu suntemu informati nici-unii despre starea celorlalti. Red. Obs.

si studiandu aceste, au ajunsu a fi omeni invetiati, — domni si dignitari inalti!

Scola dar si numai scola face pre omu ceea ce l'a creatu D-dieu, superioru alu tuturor fiintielor lumesci; inse pote se si cugeta — dupa celea premise — invetiatura si luminare a omului intr'o scola fara de doctrina religiei morale, fara de „catechismu“, simbolulu credintei: „adeverulu, dragostea si dreptatea?“ Biserica fara scola seu vice-versa scola izolata de biserica se asemena unui pantece fara fetu; de aceea strabunii nostri totudeun'a au disu ca scola este fetulu biserice, ca ambele trebuie se fie legate si nedespartite un'a de alta, ca-ci numai asia potu fi ele folositoare omenimei, patriei si statului si numai asia i va place lui D-dieu, creatorului nostru parinte cerescu.

Principiele aceste sacre le profesaza tote natiunile fara deosebire de confessiuni din lumea culta si civilisata; er potestatile statelor mai vertosu au nisuitu ca aceste doua tesaure ale omenimei se se conserve bine la olalta si nedespartite, precumu chiaru ritualele si dogmele crestinesci le-au concentratu si strinsu langa olalta, asia in catu celea sacramentali nu se potu exercita in biserica fara cooperarea invetatorilor cu invetiacei. Unu statu culturalu tiene multu la acesta conservare necesaria — chiaru interesului seu de mare insemnatate.

Amu espusu acestea conformu esperintielor viue din pracs'a vietii — fara a cita axiomele classicilor filosofi si istorici bisericesci — si din acestea espuneri invederaza: ca scola buna numai nedespartita de biserica, adeca cu caracteru „confessionalu“ pote fi si aru trebu se fia mai virtosu intr'unu „statu constitutionalu“, cumu este seu aru fi se fie alu nostru compusu din atatea nationalitati poliglote si confessiuni diferite!

Unu preavenerabilu barbatu din clerulu nostru mai inaltu li-a fostu accentuatu si indegitatu tote acestea pe timpul candu fericitul Br. Eötvös ministrulu r. u. de culte si instructiune publica intrunise la anulu 1868 in Budapesta comisiunea anchetaria regnicolara pentru elaborarea proiectului de lege Art. XXXVIII, despre instructiunea publica. Acelui preavenerabilu barbatu — si adi inca in vietia si de cea mai inalta positiune in biserica —, dorere nu i a succesu atunci a indupleca pre cei preocupati, ca se fia mai liberali si toleranti in conditiunile legii si se nu eschida seu marginesca influinta biserice, ca-ci este chiaru in detrimentulu statului.

Se facemu o revista fugitiva asup'a situatiunii scolilor nostre poporale — confesionali, ca se vedemu cumu se administraz si inspecta instructiunea publica in trecut, sub sistemulu absolutisticu nemtiescu — bachianu atatu de urgisitu, si in ce situatiune se afla scolele nostre, seu mai bine dicundu, cumu stamu noi cu ele — acumu cu biserica autonoma in statu constitutionalu atatu de fericitoriu?! Cine cunoaste catu de pucinu referintiele de atunci si face comparatiune cu impregiurarile actuali, va consenti cu nepretentios'a nostra parere, ca omulu numai cu mare incordare a crerilor aru pote se le enaredie tote si numai intr'o carte vasta se le depinga cu cele mai vii colori, spre a demonstra progresele invetiamentului de atunci si regresele celui de acumu.

Nu ni se va imputa nemedestia, deca provocandu-ne la cei mai competenti barbatii ai nostrii eruditi pe terenulu instructiunii, pre cari bunulu D-dieu ni-i tiene si astadi in vietia, — o spunemu francu: ca pe atunci stamu ne asemenatu mai bine de catu cumu stamu acumu.

Este superfluu a mai areta cauzele, ca cumu si de ce; apoi deca aru si pretinde cineva acesta, poftesca a si consultat esperientie proprii, si incatu nu le-aru ave, placa-i a si-le revoca din memori'a celor competinti; ca-ci acei barbatii plini de esperientie, de siguru voru areta marea deosebire intre acelu trecut absolutisticu si intre actualitatea constitutionalu!

Va fi de ajunsu a ne margini numai la modulu de inspectiune suprema scolara. Sub sistemulu absolutisticu, acesta era tocmai ca si acumu unu dreptu neviolabile alu statului, ce apartiene la resortulu ministeriului de culte si instructiune publica, — firesce pre atunci, dela 1850 pana 1861 respective pana la „dualismu“, — la alu celui austriacu ces. reg. din Vien'a; er de atunci incoci si astadi inca, la celu regio-ungurescu din Buda-Pest'a. Celu austriacu ces. reg. absolutisticu normase activitatea inspectiunii prin rescripte si patente asia numite „Reichsgesetz-Verordnungsblätter“ seu „Patente“; celu actualu reg. ungurescu constitutionalu, executu le, ea parlamentara Art. XXXVIII

din anulu 1868, interpretandu si intregind'o prin decrete si ordinatiuni speciale.

Organele esecutive erau si atunci cumu sunt astadi „inspectorii“ — „consiliarii regesci de scole“ denumiti — se intelege, de regimulu statului. Dar en se vedemu diferentiele de intentiuni, intre patentele regimului austriacu absolutisticu si intre legea parlamentului constitutionalu, respective a le rescriptelor ministeriali ungare; se vedemu apoi si diferentia dintre organele unuia si dintre ale celui alaltu. Eta-o fidela basata pe esperientie practice nenegabile:

Acelea rescripte si patente contienau si prescriu dispositiuni rigoroase, ca fia-care comuna — fara privire la confesiune — se aiba scola, seu dupa recerintie, scole bine organizate, providute cu tote recuisitele necesarie de invetiamentu; cu invetatori calificati, cari se scia propune nu numai in limba materna a invetiaceilor, ci — dupa impregiurari — si in alte limbi usitate in tiara; dar in cea germana si magiara mai vertosu. Cei ce au amblatu la scola in comuna cu poporatiune curatu romanesca pana la 1848 si de atunci pana la 1860 sciu acesta forte bine; seu va contesta cineva dintre romanii nostri contimpurani, ca in scola elementara din satu romanescu, n'a trebuitu se invetie a citi si scrie pana 1848 si unguresce, apoi pana la 1860 si nemtiesce? *)

(Va urma.)

Ungaria.

Buda-Pest'a. In legislative Ungariei intre nenumerate discursuri, cari sbora in ventu, aflamu asta-data si unele de interesu generale. La ordinea dilei este budgetulu anului curgatoriu. Este usu vechiu in parlamente, ca in desbaterile generali oratorii amesteca cestiuni diverse, care nu se tienu de budgetu, dela care inse depinde multu regularea pe viitoriu. In sedinti'a deputatilor, fostulu ministru Iuliu Szapari, voiundu se apere budgetulu actualu, propusu de ministru Szél, cautu caus'a enormelor difcite, si dupa densulu o afla in administratiunea financiara ne-spusu de rea, si in legislatiunea respectiva din cei 10 ani trecuti. Intre altele oratorulu afla, ca garanti'a data din partea statului ungurescu calilor ferate din tiara au inghititu pana in dec. 1876, 80 1/2 milioane, er de atunci s'au mai adausu preste 16 milioane. Ce e dreptu, dela falimentulu calei ferate orientale, cumperate de catra statu, se facu o economie de 180 mii prin concentrarea administratiunii; dar ce este acesta suma pe langa garanti'a, ce se da acelei cali ferate pentru o distantia de 80 miluri? Comitele Szapary inse mai afla alte greutati colosali, intre cari numera si imprumutulu de 153 milioane, care trebuie se se platasca in anulu viitoriu. Asia comitele insiste pentru cea mai strinsa economie; afla inse, ca este aproape preste potintia unui statu a esi la cale numai cu simple economii, pe catu tempu de o parte immensa'a maioritate a poporului tieranu, in lunile de ierna, nu scie seu nu vrea se lucre nimicu, ca se castige dupa capitalulu bracialor, er clasa midiuclia a proprietarilor (numeros'a nobilime) in generatiunea presenta, necumu se castige ceva, din contra, pana a nu ajunge la etate de 24 ani, mananca totu ce i-a remasu dela parinti.

Totu cu acesta ocaziune c. Szapari da pe facia si planulu ce se prepara in Ungaria, de a se uni anume cele trei partide heterogene, adeca conservativii, asia numiti independenti liberali, si dissidentii, seu cumu le dicemu noi, kossuthianii, cu scopulu principale de a sparge partid'a fusionista a lui Tisza, a resturna ministeriulu actuale si a forma unu altu ministeriu de coalitiune. Aceste cuvinte ale comitelui provocara alte desbateri fierbinti, la care participatu intre alii si deputatulu Steinacker dela Bistritia, com. A. Aponyi si in fine ministrulu Tisza. Acumu se trase in discutiune si art. XII din 1867, care este fundamentulu dualismului, apoi si cestiunea cea mare despre afacerile externe, pacea dela San Stefano, Congressulu si altele. Desbaterea inse a satisfacutu pe pucini si a produsu grija si nemultumire la cei mai multi.

Dupa alte trei dile, cu ocaziunea desbaterei la budgetulu ministrului presedinte, cestiunea orientala fu trasa erasi, ca de peru, in valorile certelor parlamentarie, inse erasi fora se arunce lumina preste dens'a si se aduca ore-care liniste in spirite.

*) In Transilvania lucrulu acesta era din cele mai mari raritati. Tocma din contra, tieneamu cu totii tare si virtosu la principiu, ca in scolele elementare se se invetie tote numai in limba materna. Anume sasii si magiarii, nu aru fi datu pruncii la scola romanesca pentru tota lumea. Red.

Poporul romanu in oglind'a poesiei sale.

De dr. A. P. Alessi.

Nimicu nu ne ajuta se cunoscemu mai bine unu poporu, decâtu produsele poetice, acele isbucniri naturale ale geniului seu. In trinele aflamu că in unu microcosmu, trecutul, aspiratiile, sentimentele si aptitudinile acelu poporu. Albin'a Pindului dela 1 Maiu 1875.

I.

Este greu a tracta unu subiectu ce astadi se bucura de pucina popularitate, este greu a vorbi despre poesia candu traimu in tempulu celu mai prosaicu, in care omenii se inchina la altariulu demnitatiloru, ranguriloru si a banului;

„Candu bani sunt tota placerea, bani credint'a, bani amoru,“

„Candu patriotismu-i banu, candu pre bani neamuri s'omoru.“¹⁾

Eră odata tempuri, candu geniulu poeticu se adoră de celu mai sacru altariu, la carele ingenuchiau poporale cu profunda iubire, si candu poetii erau considerati de apostoli dieesci insarcinati cu desceptarea si luminarea omenimei si cu conducerea poporaloru la fericire. Atunci poetii, acesti copii favoriti ai naturei, erau stimati si numerati intre semidiei, incununati cu lauri si inveliti in nimburi regesci; er operele loru se stimau de creatiuni divine si de manifestulu unui spiritu supranaturalu.

In tempurile nostre inse genulu poesiei e predatu in catenele despretiului, carele e fãrtatu de cruce cu neintiegentia, cã-ci pentru a pricepe lucruri ce sbora in regiunile sublimului si ale frumosului, prein cari traiesce poesie, se receru suflute superiøre si aneme mari si simtitorie. Poetii din tempii nostri sunt abandonati, despretiuiti si lasati se mōra de fōme in spitale publice si langa garduri. Torquato Tasso 'si incōrda braiale in grele fiara ce le pōrta in fundulu arestului. Milton orbulu 'si vinde Paradisulu perdutu pentru diece livre sterline, cã se-si mai pota sustienē viet'i'a. Camoens primesce mila dela orbulu cersitoriu, apoi mōre langa gardu cã si Vondel Olandesulu. Samuili Roier 'lu afla in unu podu de casa mortu de fome si de frigu. Butler mōre in cea mai mare seracia, er Mal-filatre mōre de fōme. Gilbert se sinucide inghitiendu o cheie, cã se-si scape viet'i'a de fome, de seracia si de suferintia. Rousseau se omorā avendu idea cã are se ajunga de a cersi. Chatterton bea veninu. Chenier picã sub gilotin'a lui Robespierre. N. Niculeanu mōre in spitalulu Pantilimonu, seracu si uitatu chiar' si de amici. Muresianu mōre in deliru, er' lui Bolintinianu i se vinde bibliotec'a cã se-i se mai pota astupã lipsele si seraci'a.

Inse gratia spiritului de civilisatiune, cã-ci altariulu lui Apollo pre langa tote aceste nu a remasu fōra preoti. Despretiulu lumei nu a potutu inpedecã, cã geniulu poesiei se nu iea figuri imposante, in cari se conducea poporale pe calea progressului. Despretiulu nu a inpedecatu cã Franci'a se nu-si aiba pre Corneille, Racine, Staël, Georges Sand, Chateaubriand, Beranger, Lamartin, Alfred de Musset si Victor Hugo, nu a inpedecatu pre Itali'a se nu aiba pre divulu Dante, Petrarca, Boccacio, Manzoni si Pellico; er' Angli'a pre Shakespeare, Walter Scott si Lord Byron; n'a inpedecatu pre Germani'a se nu-si aiba pre Lessing, Wieland, Göthe, Schiller, Bürger si Heine, n'a inpedecatu pre Spani'a se nu aiba pre Miguel de Cervantes, Vega Carpio si Calderon, era Poloni'a pre Mickievicz si Russi'a pre Pusckin; n'a inpedecatu pre Romani se nu aiba pre Eliade, Muresianu, Negruzzi, Bolintinianu, Alesandrescu, Sionu, Alexandri si Granda.

Nu i-a inpedecatu, cã-ci geniulu poesiei a tramisu luceferi luminatori cari se despice intunereculu lugubru, si se conducea nai'a destineloru omenesci pre calea frumosului, a progresului si a fericirei.

Poetii sunt creatiunea superiōra, copii cei mai dragalasi ai naturei, pre cari dens'a prin sarutu divinu si-ia predestinatu pentru scopurile sale cele mai nobile. Poetii sunt personificatiunea spiritului in form'a armoniei omenesci. Rolulu loru este se cante. In tempuri de bucuria si placere, cã si de tristētia si suferintia, poetulu scie numai se cante si er' se cante; si cantarile lui sunt dulei si patrundietorie, agita sentirele cu blandetia, — misca sentimentele, . . . inaltia imaginatiunea, . . . amagescu cugetarea curata si o facu se-i cunosca grati'a . . . „Ei producu artea cea mai completa, cea mai varia si mai sublima, care are de a face si cu sentirele si cu anim'a. Operele loru dau audiulu ceea ce dă music'a, vederei ceea ce dă plastic'a, si animei ceea ce nu dă nici music'a, nice plastic'a ci numai poesie, adeca acelu sublimu, pateticu, melancolicu, graciosu si bufu, care o inaltia, o strivesce, o inmoie si o alina, invie si o inveselesce.“²⁾

Cantecele loru au de a profeti sublimulu si nobilulu, a desceptã si a otiefti virtutile, a nobilitã sentimentele si a conduce poporale la adeverata valōre nationala.

Poetii sunt regeneratorii si adeveratii regenti ai poporaloru, dar' splendōrea loru regale nu consista in corōne de auru si diamanti, ci in noblēt'a cugetariloru si in inaltimea ideiloru. Tronulu loru este armoni'a accentelor, sceptruulu loru este lir'a; purpur'a regale, sublimitatea si virtutea; patri'a loru e cea mai nobila si austeră, e paradisulu iubirei si fericirei omenesci; cetatienii loru figuri frumose versate dupa form'a idealului; armele li sunt talentulu, fantasi'a si inspiratiunea; er' ministrii ii sunt virtutea, dreptulu umanu, libertatea, amorulu si sperant'a. Desbracati pre poetu de acēste vestminte sante, si capatati nesce figuri de creta . . . Ferice de populi posesori de profeti cã

acestia; ferice de natiunile, pre cari geniulu poesiei le-a desemnatu se implinesca oficiulu de Vestale la altariulu ei sacru.

Moise a cimentatu prin carmine sublime nationalitatea poporului israelitu si i-a intaritu radecinele vitalitatiei. Homeru prin versurile sale nascute din inspiratiunea poporului elinu a devenitu Moise grecescu: Eliad'a si Odisea sunt Genesis si Deuteronomulu seu. Firdusi reasumandu traditiunile preesistente, a compusu bibli'a poporului persicu. Voltaire si Rousseau prin tronarea libertatiei pre pamentu, au emancipatu poporale, le-a sfermatu lantiurile sclaviei, si le-au invetiatu testamentulu dreptatiei, egalitatiei si fratiētatiei . . .

Dante a redatu Italiei unitatea, er' natiunei sale Rom'a de capitala. Arndt si Schiller au promovatu natiunea germana la unitate si independentia. Eliade si Muresianu au plantatu drapelulu libertatiei pre malurile Danubiului, cã si pre piscurile Carpatiloru, au desceptatu si regeneratu romanismulu dincōe cã si dincolo de Carpati. Au nu sunt tote acēste opere providentiali, creatiuni demne de adoratiune?? Nu sunt ele lucruri ce inaugureza si stabilescu cea mai democrata republica, republic'a poesiei??!

Sanctuariulu poesiei este deschisu pentru ver' care voiesce se intre in elu. Legile sale sunt grandeti'a spiritului, noblēt'a si perfectiunea moralului; . . . privilegiile sale sunt talentulu si curatien'i'a animei; . . . Criteriulu este: egalitate intre toti si la tote. „Copilele ce cosa sēr'a in antea lampei sēu a flacarei caminului, pricepu mai bine delicateti'a poesiei, decâtu vechiulu diplomatulu albitu in intrige; tiganulu o pote esecutã mai bene decâtu fiulu principelui.“ (E. Cretulescu).

II.

Dar' se ne oprimu aci! . . . Undele Danubiului si ale Prutului, murmurulu apelor din Carpati ne invita cu gravitate se ascultamu armoni'a unor melodii pline de dulcētia si melancolia, produsa de lir'a unui poporu-poetu . . .

Echoulu reflexu din vaile Balcanului si piscurile Carpatiloru ne lega prin unu farmecu divinu, se asistamu la concertulu melodiosu alu unui populu de bardii.

Din cet'a bardiloru romani mi-am alesu asta-data pentru a tractã despre unu singuru, dar' celu de antaiu si celu mai eminentu poetu romanu. Numele seu este unu nume collectivu, unu nume ce invōlva expresiunea si fienti'a intrega a unui poporu, este insusi poporul romanu . . . Acēsta tema nu e noua, s'a tractatu de poteri cu multu mai abili si mai eminentu decâtu ale mele³⁾; si deca totu o facu acēsta, o facu indemnatu de abundanti'a materialului, cãtu si de interesulu celu mare ce 'lu are poesie a poporala pentru literatura si pentru limba, cari sunt sorori gemene.

Dēca poesie este expresi'a cea mai fidela a totoror dispușetiuniloru interne la unu individuu cã si la unu poporu, dēca ea este adeverat'a interpretatiune a totoror dorintieloru si aspiratiuniloru, — atunci pote se cante ceneva cãntari de jēle si elegii, candu anim'a i cēre cantece veselitorie? Sēu pote cineva se cante de veselie, candu anim'a i-se innēca in doreri si suferintia? Si poetulu unui poporu potē va elu cãntã in carmini veselitori, candu poporul seu indura suferintie si apasari teribile, candu sbiciulu tiraniei, flagelulu sortiei crunte stōrce suspine si lacrimi din ochii fratiloru si ale sororiloru sale? Nu! la acēsta transformatiune nu e abilu poetulu, cu atātu mai pucinu unu poporu poetu. Inspiratiunea si dispușetiunea interna este criteriulu poetului, fōra de care semena cu monoton'i'a unei gradine fōra de flori, cu o violina fōra resonantia. Se fia cugetarea unui poetu catu de nobila si ornamentulu ideiloru cãtu de elegantu, lipsindu'i afectulu animei si inspiratiunea, i lipsesce armoni'a, i lipsesce acea flacara cerēscã, ce dă nascere la farmeculu poesiei. Poesi'a unui poporu este istori'a sa. Ea este tabloulu originalu, in care e portretata viet'i'a s'a intrēga. Raru poporu se afla atātu de favoritu de geniulu poesiei cã poporul romanu, rara natiune sacerdotēza la altariulu museloru cu atātu pasiune, si cu atātu entusiasmu cã natiunea dacoromana. Alesandri caracterisēza pre Romanu fōrte numeritu dicēndu cã: „Romanulu e nascutu poetu.“ Nu este ocaziune in care Apollo se nu celebrēze serbatori triumfale prin graiulu poporului romanesc. De-lu insocimu la dantiu, la siedietoria, la nunta, la holda, la fēnu, la cununia, la inmortentari, la gratulari, si in fine ori-unde, mus'a poporului e permanentu preparata; Romanulu nu scie decâtu se cante si cantarea lui ne scaldã in deliciu si in placheri, e blanda, dulce si simpatica cã si natur'a lui. Mus'a Romanului e nesecavera si pururea descepta. Cene a esitu vreo-data la campu afara si n'a fostu invinsu de divinulu farmecu alu sirenelor din Carpati? Cene n'a remasu incantatu la audiulu doineloru romanesci, de cari resuna codrii si vaile? Cine a contemplatu viet'i'a idilica a Romanului si nu s'a crediutu transpusu in acele dile antice?

Candu visitau pamentulu Olimpianii diei, Candu Apollonu balaiulu cã unu pastoriu ferice Paziã cantandu cu lir'a o turma de albi mei⁴⁾

Ascultatati vreodata, fōra a remanē uimiti la acelu dragu de canteau voinescu, ce pastoriulu romanu 'lu sci dirige cu atātu energia, fortia si sentimentu, cãtu clocotescu muntii si-lu admira codrii? Copilitiele abia numera 6—7 anisori, candu si incepu a inganã pre Sapho, a'si adormi papișiele cu versuri improvisate. Abiã nesce baieti tineri si iata 'i observamu exercitându-se in mersu pre iambi si trochei rimati. De-i aflamu jocandu de-a „inelusiu-virtecusiu“, de a „bab'a orb'a“ seau „mijōca“, de a „pu'i gai'a“, „halea malea“ s. a., la tote acēste ocaziuni i intempnamu formandu improvisatiuni cã:

Baba ōrba unde-ai masu
Baba ōrba ce ti-ai arsu? . . .
O măneca de jocu
Da-te incoce 'n jocu!

seau Unde-i malea
Doua-i calea
Trei e rugu
Ciuturugu
Hai dute!⁵⁾

Acēste sunt pornirile unei adeverate dispositiuni natural poetice; tote acēste vedescu simptōmele unui isvoru abundante de poesia.

(Va urma.)

Geometria pentru Gimnasiale inferio

dupa Dr. Fr. cav. de Moçnik

de Georgiu Vlassa, profesoriu gimnasiale.

Contr'a autoriului, pre care si l'a alesu d. V. de tradusu, nu se pōte dice nimicu; cãci acelu se propune in una multime de scōle, germane, romane, magiare s. a. Atat'a totusi s'ar' potē observã, cã propunendu-si a-lu tipari in limb'a romana, trebuia se fia cu reflexiune, cã acelasi autoru are si geometria pentru scōlele reali inferio — ce noue ne lipsescu, — si cã pōte ce'a erã de preferitu celei pentru gimnasiale inferio; seau dēca acēsta nu-i a convenitu, se fia inferitu in versiunea romana macaru ce aflã practiculu din cea reale. Cuventulu pentru care dīcu acēsta este scurtu: In manualulu pentru clasile reali inferio sunt cu multu mai bene desvoltate conceptele decâtu in acestu de facia; apoi in acelu se cuprinde si aplicarea practica a teoriiloru, pre candu acēsta infacisēza teneriloru geometri'a cã una disciplina sterpa. Elu nu le arata d. e. aplicarea practica nece o criterioru de congruentia si similitudine, ce sunt de atātu importatia pentru viatia; — cãci cu ajutorulu acestor'a suntemu in stare de a determinã p. e. — si fōra trigonometria — distanti'a unui punctu neaccessibile, distanti'a intre doua puncte neaccessibile, inaltimea diverselor obiecte etc. Cu atatu mai pucinu le dă yre o idea de nivelare, de redicarea planuriloru s. a. Eta totu atatea cestioni de imperativ'a necesitate, si cari tenerimea nōstra — in lips'a de scōle reali — aru trebui se se initieze a le resolvi in gimnasiulu inferioru.

Inse vederile traducatoriului in alegerea manualului voru fi fostu pōte altele, cari de asta-data nu m'asi nevoi cã se le cernu.

Me voiu restringe deci la apretierea versiunei, si-mi voiu permite a face numai atari reflexiuni, cari le va primi negresitu, si d. V. fōra contradicere, si cari se voru referi la terminologia, unele definitiuni, neesactitati matematice si incatu-va la stilu.

Opulu numitu custa din doue parti. Partea I pentru a 1 si a 2-a clase numera 86, er' p. II pentru clasa a 3-a si a 4-a, 80 pag. octavu.

In partea I pag. 2, se dice: „Tōte liniile de margine ale unei facie la olalta, se numescu cercuferenti'a aceleia“. — Acēsta nu stã; cã-ci ele formēza perimetrulu; pre candu cercuferenti'a este loculu geometricu pentru tote punctele, cari au aceeași distantiã dela unu punctu datu; ea este curb'a, ce inchide numai cerculu, er' nu si alta figura. Traducatoriulu aplica fōrte reu acestu terminu la tote figurele.

Pag. 4: „ascutitulu unui batfu“, pag. 25 „ascutitulu treianghiului“. Ambe acēstea au vērflu, dar' nu ascutitu.

Pag. 5: „Intre liniile strembe cea mai insemnata este cerculu. Aici se afirma adeca, cã cerculu ar fire una linia curba, cea ce sta in contradicere atātu cu celea precedenti, cãtu si cu celea ce urmēza, si chiaru cu realitatea. Cu celea precedenti, pentru-cã pre pag. 4 se dice: „dēca se misca lini'a in spatiu, se produce facia“; er' cu cele urmatōrie, pentru-cã suna: „Elu se nasce asia: dēca recta. . . . Nece dupa un'a, nece dupa alt'a nu remane deci cerculu numai linia stremba, ci in totu casulu facia. Totu acolo se continua asia: „Dein modulu nascerei cercului resulta, cã tote punctele lui sunt intr'o forma departate dela p. O.“

Dein corolariulu acēsta ar' urmã si acelu, cã tote cordele posibili in cercu se fia egali. Aci avea se se aplice terminulu „cercuferentie“ in loculu „cerculu“. — Seau dēca este cerculu una linia curba, precumu se cetesce in acēsta versiune, cumu mai pōte fi vorba despre ari'a cercului?

Cã se tractamu una disciplina cu succesu, trebuie se distingemu conceptele, se consultamu autori si se nu ne marginimu pre langa unulu seau altulu, fia chiaru Moçnik cu „Kreislīnie oder Kreis“. De ōra-ce inse traducatoriulu nu face distinctiune intre cercu si cercuferentie nece in partea II, unde se tractēza mai pre largu, i voiu citã urmatōriele cuvente ale unui specialistu „germanu“. Um Missverständnissen vorzubeugen, muss ausdrücklich bemerkt werden, dass die Kreislīnie nur die Grenze des Kreises ist. Apoi si numai aci in Romani'a libera se invētia asia: „Cerculu este una parte din planu, marginita de acēsta curba“ (adeca de cercuferentie); er' in manualele latine vei aflã: Haec superficies plana (adeca cea inchisa) vocatur circulus, ipsa vero illa linia curva, peripheria circuli dicitur. — CREDU cã acēstea voru convinge de ajunsu pre d. traducatoriulu despre adeverulu, cã cerculu nu e linia, si cã intre elu si cercuferentie trebuia se distinga; — qui bene distinguit, bene docet.

Pag. 6: „Corpuri cornurate“ = eckige Körper; traducere reu nimerita, cãci avea se se dica solide poliedre, seau si numai poliedre. Suntu manuale romane de geometria, tip de acēsta, dar' cu fōrte traducatoriulu nostru n' consultatu nece latin

¹⁾ Cesare Boliacu, poesii vechi si noi p. 196.²⁾ C. Boliacu. Poesia.³⁾ I. Vulcanu. 1869. 1870.⁴⁾ G. H. Granda Miosotis.⁵⁾ Convorbiri li

Pag. 7: „Planulu, pre care se potu trage linie recte in tôte direptiunile, se numesce orizontale“. Bizara definiune a orizontaliului e acést'a. Dupa versiunea dlui V. fia-care facia plana e de odata si orizontale; caci éta ce dice si pre pag. 6: „faci'a aceea, pre care in tôte direptiunile se potu trage linie recte, se numesce plana, s. e. parietele unei case“; — diferenti'a intre acestea doue difinitiiuni nu se pôte aflá nice cu lup'a.

Pag. 15. Infacisiandu-se si descriendu-se transportoriulu, se dice ca A B, care infacisiéza Diametrulu, se numesce can'ta, ér' numirea pentru semi-cercuferenti'a graduata se lasa in bunulu placu alu baietiloru. Aci intrebu, pentru ce se nu se spuna baietiloru, cá semi-cercuferenti'a transportoriului se numesce limb'u, ér' diametrulu A B „linia de credenti'a“?!

Pag. 16: „anghiu aredicatu (inaltiatu)“. Numirea acést'a este cu totul noua. Pentru ce se ne ferimu de „convexu“, déca nu incungiuramu „concavu“. Totu pre acést'a pag. se dice, cá anghiulu dreptu poftesce la producerea s'a chiaru a patr'a parte din invertirea braciului miscatori; inse din care invertire? nu cumva din cea completa?

Pag. 17: „Anghiurile ascutite si obtuse . . . se mai numescu si anghiuri plecate“; vrea se dica oblice. Apoi: „anghiuri laturate de — incepuse (unulu langa altulu — contigi — Nebenwinkel)“. Aci alegeti baieti!

Pag. 19 si urm. se dice, cá „doue anghiuri interne seau externe, cari au vèrfuri diverse si jacu la aceeași parte a liniei strataliatorie“ — vre se dica a transversalei — se numescu anghiuri suplementarie. In geometria se numescu suplementarie numai atari doua anghiuri, cari facu impreuna 2 R seau 180°, ér' despre doua anghiuri interne seau externe se pôte afirmá acést'a numai in casulu, candu celea doue linie taiate sunt paralele, precumu tocmai nu sunt aci.

Pag. 24: Acést'a doctrina, pag. 54: Acést'a maxima, — p. II. pag. 22 ér': doctrin'a, si pag. 7; tesa. Aici avemu trei termini diversi totu pentru propusetiuni cari trebuiescu demstrate, si cari in matematica se chiama teoreme. Dar' ce e mai mult: adevurele, ce resulta din teoreme déjà demstrate, se numescu in acést'a versiune teoreme, pre candu se pare cá acelea ar' trebui numite corolaria.

Totu pag. 24: trianghiuri neequilaterali — noi le numimu tehnice scalene.

Pag. 44: 2. „In rectangulu diagonalele sunt egale si plecate un'a spre“ (sic). 3. „In rombu . . . si perpendiculare un'a pre alt'a“. De aci, precumu si din doue difinitiiuni de pre pag. 7 se véde, cá dupa versiunea acést'a perpendicularele n'ar' fi plecate un'a spre alt'a. Inse déca nu, atunci cumu potu ele formá anghiu, fia acela chiaru si rectu? Terminulu pentru „plecatele“ dlui V. aru fi „oblice“.

Pag. 53: $1\text{ m} \square = 100\text{ m} \square$ si $1\text{ m} \square = 100\text{ cm} \square$.

Pag. 56: „ $\Delta ABC \frac{1}{2} AB \times CE$ “ aci ce se fia?

Pag. 71: „Rect'a M N (fig. 104) se se impartia in doue parti egale, cari se se aiba cátra olalta cá s. e. numerii 3 : 5“. — Déca se mai pôte se acést'a, cá adeca partile se fia egale si totusi se se repórte cá 3 : 5, apoi matematic'a face chiaru minuni, si noi cari pana acumu n'amu prestatu — potemu dice — nimicu pre terenulu acestei discipline, ne radicamu de odata cá giganti, pre cari nime nu ne va poté urmá.

Pag. 73: „Doue paralelograme seau doue trianghiuri se au unulu cátra altulu cá basile loru“ — este neesactu.

Pag. 81: „Se se construiéscu una mesura de miliemi“. Nu scimu ce mesura ar fi acést'a, déca n'a voitu pôte se traduca pre germanulu „tausendtheiliger Massstab“.

In partea II tractandu-se despre cercu, i se numesce ari'a acumu facia, acumu suprafacia, de si in partea I pag. 1 se dice: faciele de margine ale unui corpu la olalta se numescu suprafaci'a aceluia. Cerculu inse, cá ori care alta figura, are numai una facia, care se dice aria; singuru solidele au suprafacia.

Pag. 2: „anghiuri cercuferentiali“, si pag. 6 „anghiuri periferiali“, fóra de a fi auditu inca baiatii cá acelea sunt totu un'a.

Pag. 8: „prin urmare AO trebuie se fia lini'a cea mai scurta, care se pôte trage din O $\perp$ la aceea recta“. Aci se pare cá dupa d. V. aru fi posibili mai multe perpendiculare din același punctu pre una recta, caci altumentrea n'aru dice „cea mai scurta, care se pôte trage din O $\perp$ etc.“

Pag. 11: „precandu fia-care altu punctu alu unui cercu jace in intrulu celui alaltu“; — este neesactu, de óra-ce numai cerculu mai micu incepe in celu mai mare.

Pag. 14: „unu trianghiu voluntariu“. De atari trianghiuri nu s'a mai auditu; se vede inse cá a volitu se traduca pre germanulu „beliebiges Dreieck“.

Pag. 16: „dodeca-anghiulu“ — pentru-ce nu intregu dodecagonulu?

Pag. 20: „doue-douesprediece-anghiuri, doue-dieci si patru anghiuri etc.“ Aci cu greu va intielege cineva cá vre se esprime pre germanulu 12 eck si 24 eck.

Pag. 24: „conformu axiomei lui Pitagora“. — Curiosa axioma, pre carea aflandu-o, se promita lui Ioie de bucuria una ecatomba; — aceea e teorema. Apoi cumca $AC^2 = AB^2 + BC^2$ este precisu; inse falsu este asertulu, cá $AC^2 = AB^2 + BC^2$ aru representá ariele cercureloru descrise deasupra ipotenusei si a catetiloru. Caci AC, AB si BC sunt diametri acelor'a, ér' nu radii, si apoi ari'a cercului $= r^2\pi$, si nu $d^2\pi$.

Cr. — priveisce stilulu versiunei, acela se pôte aprecia din urmatoriile citati: „ulu ABC e diumetatea asia de mare din „m“ si „n“ —

Part. II pag. 7: „Angh. ritiu in Sibiiu. Editoru si redactoru respons. G. Ba

pag. 27: „O, — punctulu de indiumetatre a liniei loru impreunatorie AB, se numesce centrulu“ — pag. 35: „Déca se durae cutare cercu in același planu de a lungulu mai linie recte, fia-care punctu“ si celelalte.

Part. I pag. 20: „Doue recte taliandu-se de una a trei'a sub anghiuri corespunditorie egale. ele trebuie se fia paraleli“.

pag. 22: „Fiendu-cá $n + m = 180^\circ$ si $m = a$, atunci si $n + a = 180^\circ$. Acestu soiu de propusetiuni cu „fiendu-cá — atunci“ e desu aplicatu.

pag. 55: „cá fiasce-care paralelogramu obli-cum se pôte schimba intr'altulu rectangulu, care cu elu are aceeași base si inaltime egale“. Acestu „care cu elu are“ se repete de câte ori stá in originale „das mit ihm . . . hat“.

pag. 56: „Se fia s. e. intr'unu trei-anghiu rectangulu unu catetu 3m 5dm, atunci avemu — urméza dupa aceea determinarea ariei trianghiului, care dintr' unu singuru catetu este imposibile. Aru fi cu potentia din singur'a ipotenusa, inse si acést'a numai in casulu, candu trianghiulu rectangulu aru fi de odata si isoscelu, de ce in manualulu acést'a nice nu se amentesce.

Din acestea isi va poté formá ori-care o drepta judecata despre valórea versiunei dlui V. *).

Censor.

Istoricu-literariu.

Inainte cu câteva dile ne veni dela dn. Paulu Cieslar din Gratiu unu anuntiu titlatu: „Resbelulu orientalu“ de prof. Dr. A. P. Alessi si prof. Massimu Popu. Din contestulu partiei anteie alu aceluși anuntiu se pare cá elu era scrisu inainte de terminarea campaniei, cá ci editorulu dice in trelsulu: „Resbelulu a eruptu si se pórtu cu multa cerbicia, atátu pe cóstele Caucasului, cátu si cu deosebire pe malurile Dunarei si in vaile betranului Balcanu“. Omitendu consideratiunile sale din trecut, vomu reproduce aci partea ce se reduce la insasi intreprinderea dlui Cieslar, ne vomu permite inse a corege câteva erori mai alesu gramaticali si altele de tipariu stracurate in anuntiuulu dsale. Dn. Cieslar adresandu-se cátra publiculu romanescu dice:

„Cunóscerea resbelului orientale in tôte fazele sale este de importantia si mai mare pentru totu Romanulu, afle-se acelea in ori ce unghiu alu Romanime si in ori care parte-a lumei. Este de importantia, pentruca in densulu s'a renascutu glori'a strabuna a latiniloru in oriente, carea a jacutu de atáti'a seclii inmortentata si insultata de inimizii; prin densulu si-a recascigatu numele de Romanu prestigiulu stramosiescu si si-a dobenditu respectulu, recunoscentia si admiratiunea lumei.

Armat'a romana condusa de ilustrulu si vitezulu seu domnitoriu si de bravii sei generali, a documentatu prin fapte generóse si eroice, cumca viti'a latina din oriente este vitia de eroi, unu poporu plinu de vèrtuti si de fortia vitale, in alu carui peptu se mai nutrescu maretiele vèrtuti eredité dela Stefanu, Mircea si Mihaiu . . .

Armat'a romana a inavutitu cartea Romanismului cu cele mai frumóse pagine, au aratatu la lume, cumca neamulu romanescu merita una stare mai buna, unu viitoriu mai prosperu si mai fericitu; a documentatu cumca la gurile Dunarei vietuésce unu poporu ce scie manú scienti'a si arm'a cu asemenea talentu si capacitate, unu poporu ce-si cunóscé inalt'a missiune de a forma pentru oriente unu puternicu bulevardu de cultura si civilisatiune; una sacra missiune acést'a impusa de geniulu seu nationale, de Europ'a, de umanitate si in fine de positiunea s'a geografica. A aratatu in urma, cumca acestu poporu este demnu se intre in concertulu poporaloru europene.

Rahov'a, Nicopoli, Griviti'a, Palanc'a, Plevn'a s. a. sunt frumosi rubini si smaragdi din cunun'a ce voru decorá in veci numele de Romanu. Aceste voru desteptá in peptulu Romaniloru totu de una adevrata mandria nationale si voru, perpetuate prin cantece si traditiuni din generatiune in generatiune alaturea cu Valea alba (Resboiani) s. a.

Aceste gemme trebuiescu conservate ca unu scumpu talismanu pentru viitorime . . .

. . . Scopulu acestei opere, pentru acarei valóre credu cá garantéza destulu numele autoriloru, este de a urmari si descrie tóte faptele si evenimentele ce s'au desvoltatu si de desvóltu in acestu infricosiatu resbelu, si a-le presentá cititoriloru in unu síru sincronicu si cronologicu. In descrierea loru se va luá

*) Sunt vreo 15 ani, de candu unii literati veterani de ai nostrii isi descoperira de repetite-ori dorint'a prin foile publice, cá se intre odata si la noi critic'a in dreptulu seu, numai nu in modu brutale cá la magyari in dilele lui Bajza et Cons. Multu timpu la noi se vedea aprópe numai critica theologica. De candu societatea academica a datu criticei ospitalitate si cathedra chiaru in sinulu seu, si intre membrii sei, de atunci si ceilalti ómeni de litere incepura a se ocupa seriosu unii de lucrurile altora; de aceea vedemu resarindu critic'a mai desu, din cóce si din colo de Carpati. Bine este asia. In vederea inse a criticei presente observamu si la loculu acesta, cá traducerea din limb'a germana e adevrata pedépsa, si cá cu terminologile scientifiche si anume mathematiche noi romanii din acesti munti nu vomu ajunge la nimicu, déca nu vomu invetia limb'a latina fórté bine si alaturea ca aceea celu mai pucinu una neolatina. Tóta lumea scie, la ce culme stau scientiele mathematiche in Franci'a si in Itali'a; éra noi amu trebui se scimu odata, cá romanii din Romani'a sunt mai buni mathematici decâtu acestia de dincóce.

Not'a Red.

deosebita considerare la tienst'a si actiunea Romaniei si la gloriele reportate de brav'a si victoriós'a sa armata.

Oper'a intréga va tracta despre tóte luptele Romaniloru, Russiloru Serbiloru si ale Montenegriniloru avute cu Turcii in an. 1876—78; despre luptele diplomatece, apoi despre luptele popóraloru din Bulgari'a, Bosni'a si Erzegovin'a. La tóte aceste va premerge una schitia istorica si unu scurta descriere etnografica si geografica, si va fi insocita de notiie biografice.

Cu unu cuventu, tóte silintiele voru fi concentrate pentru a pune in manele publicului una carte nu numai de distractiune literaria, dar' una carte instructiva si folositoria, una carte ce va decorá bibliotec'a fia-carui Romanu.

Oper'a intréga va aparé circa in 10 brosiure, in formatu de octavu majoru de câte 3 cóle seau 48 pagine, pre papiru elegantu, albu si bine satinatu, si imprimatu cu tipariulu celu mai modernu.

Fia-care brosiura va contiené mai multe illustratiuni perfectu efeptuite, parte in colori parte in litografia. Acele voru representá parte portretele barbatiloru de pusetiune inalta, cari au participatu la afacerile resbelului si au jucatu unu rolu pre terenulu diplomaticu, parte ale acelor'a cari s'au destinsu prin eroismu pre campulu de resbelu; in fine tablouri despre orasiile, satele si tóte locurile cáte au jucatu unu rolu in acestu resbelu, despre luptele mai insemnate si alte episóde interesante din vietia belica.

Pentru cá se-si póta procurá acést'a opera si cei cu midilóce mai modeste — de si spesele edarei pre langa unu tipariu elegantu si illustratiuni artificióse, se urca la una suma enorma — am statoritu costulu unei brosiure numai cu 40 cr. v. a. = 1 francu = 1 leu in auru.

Tóte 10 brosiurele costa numai fl. 4 seau franci 10. Acei p. t. abonenti, cari-mi voru tramite costulu opereii intregi seau anticipative, seau dupa primirea brosiurei prime, voru primí cu brosiur'a ultima unu tablou mare: „Ocuparea Plevnei“ gratis, care tablou in libraria nu se va vinde sub fl. 5 seau franci 12.

Celu ce va aduná abonenti la acést'a opera in cerculu cunoscutiloru sei, va primi la 10 esemplarie unulu gratis, ér' celu ce va aduná 200 abonenti, va mai primí, gratis pre langa aceea unu „gigante tablou in oleiu cu ramuri pompóse aurite“, care va representá: „Asaltulu Romaniloru asupra redutei Griviti'a“.

Câte unu esemplariu din acestu posposu tablou se va espune in Buda-Pesta si in Bucuresci. Costulu de bolta alu acestui tablou va fi franci 500.

Pentru a perpetua aducerea a minte, se voru infirá la finele opereii si numele abonentiloru; de aceea sunt rogati toti p. t. domni cari voru binevoi a prenumerá acést'a scriere, a-si insemná cátu mai exactu adres'a.

Fiind-cá „Resbelulu orientale illustratu“ se va tipari numai in unu numeru micu de esemplarie, e de interesu pentru toti doritorii, cá se-lu prenumere cátu mai in graba, fiendu-cá a dou'a editiune nu se va face din caus'a speselorú enorme, ér' esemplariile complete se voru vinde numai pre langa pretiulu de fl. 8 seau franci 20.

Oper'a s'a dedicatu de catra d. d. autori:

„Armatei romane si bravoru sei conducatori“, in semnu de inalta recunoscentia si admiratiune.

Diverse.

(O domnisióra din Germani'a) dela o cetate mare se maritase luandu de barbatu pe unu preotu dela satu. Pentru-cá se aiba totu-deauna lapte bunu, dise barbatulu se cumpere o vaca. Preotulu cumpará o vaca, apoi intr'o deminétia intrebá pe soci'a sa, déca acumu este multumita. „Ah, da, asiú fi multumita“, i fu respunsulu, „déca amu avea si o vaca, care se ne dea untu“.

(Unu sodalu) intrebá in Vien'a pe unu birjariu, cumu aru putea se afle unde este polit'a? „Du-te aici in magazinulu acesta din potriava si fura unu pachetu cu batiste“, i respunse glumetiulu birjariu.

(Cu ocasiunea unei catechisatiuni) catechetulu descrie cu colorile cele mai esagerate infernulu, asemenandu-lu cu unu abisu profundu, in care arde unu focu mare. Dupa prelegere una din scolariie, care era fic'a unui carunariu, se duse cu sfiála si rugá pe preotu, se faca bine si se dica dracului, cá se cumpere carbunii dela tatalu ei.

(Soci'a unui colonellu), care tionea fórté multu la rangulu seu, se intalni la o petrecere cu soci'a unui capitanu si i dise: „Scump'a mea amica, asta nópte te-amu visatu.“ „D-dieu!“ respunse capitani't'a, „ce onóre mare pentru mine! Aru fi fostu datoria mea, se te visediú eu pe d-ta“.

(Intr'o di unu doctoru) visitá pe patientulu seu care era unu betivu mare. Acesta nu se sfiá a i observa, cá se faca ce va face si se ilu curedi mai curendu. „Acést'a o voiu si face“, i dise doctorulu zimbindu, si cu o singura lovitura de bastonu sparse o sticla mare cu vinu, care se aflá pe o mésa.

(Unu judecatoriu anglesu, care avea se asculte intr'unu procesu mai multi martori, dise usieriulu aratandu cu degetele pe unu oficiariu ce se aflá intre martori:

„Barford, chiama pe soldatulu acela, ca se viia inainte!“

„Domnulu meu“, respunse oficiariulu, „precumu vedi, eu sunt oficiariu“.

„Barford“, se corese judecatoriulu spiritualu, „chiamá pe acelu oficiariu, care nu este soldatu“.

(Unu saténu) venise cu carulu seu cu boii la orasiu si mergea pe o strada, pe care din intemplanie venia unu despartimentu de soldati. Oficiariulu comandantu se resti la saténu si i dise: „Da-te din drumu magariule, séu“ — Atunci saténu lu apropiandu-se de caru dise: „Boiloru, dati-ve din drumu, cá acumu au se tréca altii“.

Tipariulu lui W. Krafft in Sibiiu.

Romani'a.

Bucuresci. Tractarea captivilor turcesci in Romani'a. Diarele magiare de doue luni incóce publicara multime de corespondentie de pe la Severinu, Pitesci, Bucuresci, in care romanii erá descriși cá barbari selvatici, cari maltratédia pe turci si 'i lase peritori de frigu si de fóme. Acelea calumnii se scriá tocma pre candu romanii isi impartia pana si locuinti'a cu turcii si 'i imbracă cu ce avea. Astadi avem sub ochii nostrii documente publicate in „Romanulu“ dupa diarele turcesci, din care se vede luminatu, cumu au fostu tractati captivii turci in Romani'a, omenesce, nobilu si generosu ca nicairi. Éca documentele:

Redut'a Grivitiei si aperiatoriuu ei.

Acésta reduta, de sangerósa amintire, a jucat unu rol insemnatu in istori'a asediulu Plevnei. Numérose regimente ruse si romane au fostu decimate, disputandu Turciloru acestu micu coltiu de pamentu, care de adi inainte va figurá cu onóre in analele militare ale Turciloru, supt numele Grivitiei séu Hafuz-Bey Tabiassi.

Cine este acelu Hafuz-bey, care a datu numele seu acestei redute? — Este unu colonelu turcu, a carui mana amu avutu fericirea s'o stringemu ieri.

Hafuz-bey era capitanu in timpulu resbelulu Crimeiei. Elu are duoi fii; amendoii sunt oficerii: unulu este adjutantu alu Sultanului, celu-alaltu profesore la scol'a militara. Hafuz-bey pórtá cu usiurintia cei 58 ani ai sei. Este prototipulu soldatulu vitézu si modestu. Lui nici nu'i trece prin gându ca lumea militara admirá pe aperiatoriuu redutei Grivitiei. Elu spune cu simplicitate si fóra ingamfare cumu regimentulu seu, dupa lupte inversunate si eroice, fú redus la 300 ómeni, cumu elu insusi primí trei rani, dintre care una la capu. Vitézu si nepartinitoriu, elu declara ca soldatii si oficerii romani s'au purtat totu-deauna cu o minunata vitejia, si ca in mare parte, este participarea lor la asediulu dela Plevna care a adusu caderea acestei puternice intariri.

Colonelulu Hafuz-bey, facutu prizonieru de resbelu alu armatei romane, a fostu transferatu la Bucuresci, unde a gasitu o primire din cele mai simpatice din partea guvernulu si a poporatiunii. Elu a sositu la Constantinopole de câte-va zile, in virtutea unei permisiuni esceptionale, care i-a fostu acordata de ministeriulu de resbelu alu Romaniei.

Éca scrisórea ce ministeriulu romanu a adresatu in acésta privintia colonelulu Hafuz-bey:

Bucuresci, 4/16 Februarie 1878.

Domnule colonelu!

„Amu onóre a ve informá ca ministerulu de resbelu, luandu in consideratiune dorintia ce ati esprimat, de a ve duce pentru cátu-va timpu in tíera d-vóstra, precumu si ingagiamentulu ce ati contractatu pe onóre de a ve întórce in Bucuresci indata ce veti fi terminatu afacerile d-vóstra, ve acorda permisiunea de a ve întórce in tíera d-vóstra si de a siedé acolo cátu timpu veti avea trebuintia.

„Ve rogu, d-le colonelu, se tieneti séma, ca nicairi nu se acorda asemenea permisiuni prizonierilor de resbelu si ca, numai avendu in vedere conduita d-vóstra esemplara si intemeiandu-se pe parola d-vóstra, ministerulu resbelulu a facutu o esceptiune pentru d-vóstra.

„Primiti, d-le colonelu, asigurarea perfecte mele consideratiuni.

Pentru ministerulu resbelulu (iscalitu): colonelu Barutzi.

Colonelulu Hafuz-bey á sositu la Constantinopole pe lini'a Pesta-Triest. Dupa ce isi terminá afacerile, elu se pregatia, credinciosu ingagiamentelor sale, de a se reintórce la Bucuresci, candu audi ca guvernulu principelui Carolu a liberatu pe toti prizonierii turci. Hafuz-bey a adresatu atunci d-lui Brateanu, presedintele ministeriulu romanu, urmatórea telegrama:

„Amu ájunsu langa familia mea. Mi-amu regulatu afacerile mele private si ve multumescu ca mi-ati permis a putea face acést'a. Aflu ca prizonierii de resbelu ai Romaniei se reintorcu la Constantinopole. Trebuie se me intorcu la Bucuresci séu me dispensati de acésta caletori'a? Asteptu ordinile vóstre.

„Bine-voiti a adresá responsulu fiului meu, maiorulu Omer-bey, adjutantu alu Sultanului.

Constantinopole, 5/17 Martiu.

(Semnatu) Hafuz.

Ca responsu, d. Brateanu s'a grabitu a tramite o depesia cu urmatoriulu textu:

„Esti liberu de ori-ce ingagiamentu. N'ai trebuintia se revii. Dumnedieu se'ti dea prosperitate, d-tale si familiei d-tale.

(Semnatu) Brateanu.

Liberu de ingagiamentulu seu, Hafuz-bey isi va reluá servitiulu in armat'a turcesca, si probabilu ca in gard'a imperiala.

Comandantulu Grivitiei a avutu onórea de a fi prezentatu M. S. Sultanului, care a bine-voitu a 'i conferi medalia militara a Plevnei si insigniile de comandore alu ordinulu imperialu Medjidie. (La Turquie).

Britani'a-mare.

Londr'a, 8 Aprile. Cu totulu altu effectu au produsu desbaterile acéstei dile din parlamentulu Britaniei. Ministrulu presied. lord Disraeli Beaconsfield cerendu dela cas'a magnatiloru, cá se adopte proiectulu de adrese cátra regin'a in cestiunea mobilisarei, spuse Europei si lumiei cauzele pentru cari Britani'a trebuia se se decida la o resistenta energiósa contra planuriloru Rusiei. Aci lordu-

ministrulu dupa-ce constata cauzele enumerate in depesi'a circulara de deunadi a collegulu seu lord Salisbury, in care cele mai multe conditiuni ale pazei de San Stefano sunt combatute, apoi adauga, ca bazea pazei trebuie se fia tractatulu dela Paris din 1856, a carui valóre o sustiene si o apera si alaturea cu acést'a protocolulu de Londra din 1871. Mai de parte adauga ministrulu, ca conditiunile russesci invólve pericole mari pentru comerciulu si prestigiulu Britaniei atatu la marea négra si cea egeica, cátu si mai departe in Asi'a; in fine cu privire la cestiunea Bassarabiei ministrulu enuncia cu tóta solemnitatea memorabil'a sententia: Cestiunea acést'a nici-decumu nu e numai locala romanésca, ci totu-odata de interesu superiore pentru Angli'a si pentru tóta Europ'a, prin urmare ca aceea trebuie se fia supusa la deliberatiunea poteriloru europene semnatarie a le tractatulu de Parisu, cu atátu mai vertosu, ca chiaru si in 1856 repausatulu lord Palmerston, cá ministru de externe alu Britaniei au fostu acela, care au convinsu pe membrii Congressulu, ca Russi'a trebuie se fia departata dela gurile Dunarei prin luarea Bassarabiei si incorporarea ei la Moldov'a.

Camer'a lordiloru, dupa aceste espicatiuni a le ministrulu adoptá, ceea-ce se intempla prea rar in viétii parlamentara, proiectulu de adresa in unanimitate, si cu acestu votu unanimu dete lumiei se intieléga, ca Britani'a e decisa a combate pazea de San Stefano cu puterea armelor. In camera comuniloru (deputatiloru) s'au adoptatu aceeasi adresa.

Din acésta fapta marétia a parlamentelor Angliei póte judecá ori-cine tienut'a, pre catu patriotica si curagiósa, pre atatu si de intielépta a guvernulu si a camerelor Romaniei facia cu cestiunea Bassarabiei. Chiaru se fia doritu Romani'a a face pe voi'a conservatoriloru, a se supune la voiinti'a Rusiei, cestiunea erá se fia declarata de nulla si ne-advenita, astadi din partea Britaniei si mane din partea celorlalte poteri semnatarie. Éta cá totu in aceste momente ministeriulu si camerele Italiei se pronunsiara asupra pazei de San Stefano tocma in sensulu Britaniei, éra anume despre Bassarabi'a disera, cá aceea este cestiune totu-odata européna, prin urmare cá ea trebuie se fia decisa de cátra poteri mari semnatarie si garante.

Corespondentie particulare.

Oradea mare, 11 Aprile n. (Scire scurta.) In fine comisiunea ministeriala esmissa pentru investigarea si liquidarea starei materiale a episcopulu si-a terminatu asia numitulu operatu prescissionale (alegerea unei averi de alt'a séu de altele) si a constatat, cá repausatulu episcopu a remasu datoriu averiloru numite radicali si la fundum instructum episcopescu cu 102.000 fl. v. a. De aici inchiaie mulfi, cá déca mai traia acelu omu, era se prapadésca totu. Bine se fia intielesu: fondurile proprie a le diecesei, ale clerulu care stau sub ingrijirea canoniciloru, n'au suferitu daune, afara de casulu din 1871, care inse cade in sarcin'a fostulu episcopu Selageanulu si a administratoriloru din acelu anu. Dara pe atunci ven. cleru pentru ce nu a disu nimicu? Preotii nostrii au curagiu candu scaunulu e in vacantia, atunci batu in canonici cá in tóca dela Pasci; dupa-ce vene unu episcopu, tacu toti cá píticulu, cá si cumu clerulu nu ar mai avea nici-unu dreptu facia cu episcopulu diecesanu. Acesta pe airea se numesce servilismu. Din tóte strigatele câte se facura de câteva luni incóce nici-unulu nu e documentatu, macaru-cá nimeni nu opria pe protopopi si preoti, cá se mérga, se cercetedie in persóna compturile si tóta manipuliunea; apoi se scria si se strige.

Deva, 24/3 1878. Pre onorate domnule redactoru! Te rogu, a lassá in „Observatoriulu“ responsulu urmatoriu:

Observatoriulu Nr. 14, in privintia mea, contine urmatarele:

1. Cumca eu in d'eta din Budapesta cu gura am vorbit una, ér cu fapta am manifestat alta.

Asta nu e adeveratu. Eu tocma prin vorbirea mea, premearsa inaintea faptei, adeca inaintea votisarei, mi am motivat votisarea. Daca scrii domniata judecata si parerea propria a domnieitale despre vorbirea mea, in Observatoriulu domnieitale: atunci se cuvine, ca se aduci si vorbirea mea inaintea cetitoriloru, ca se pota face iei insi judecata despre vorbirea mea. Insa domniata vrei se obtudi cetitoriloru domnieitale parerea domnieitale propria, (precepe: corespondintele dtle).

2. Cumca dintra deputatii romani, eu si alti 7, am votat pentru gubernu. Si asta nu e adeverata, mai alesu, in privintia persoanei mele. Nu e totu una: a votá cu gubernulu; si: a vota pentru gubernu.

Eu inainte de votisare, tomna si numa privintia increderei sau neincrederi in ministeriulu actualu, mi am motivat votisarea cu ocasiunea desbaterei generale, si me am declarat hotaritu si chiaru, cumca votisarea mea nu e nece pentru, nece in contra ministeriulu. Eu nu vreu se votu din motivu personalu, ci din motivu. Eu tomna prin fapta am manifestat, cumca eu nu din

privintia ministeriulu am votisat cu ministeriulu; pen-truca la alte votisari totu ponderosa, cum era la propunerea facuta de Bitto, nu am votisat cu ministeriulu, si de mai multe ori nu am votisat cu ministeriulu. Eu nu su ex principio in contra ministeriulu, nu su ex principio pentru minister, una ca alta e gresiala. Asta eu asia precepu, ca se jertfescu vro cauza buna spre tran-teirea sau se aperu vro cauza rea pentru sustinerea ministeriulu. Eu nece nu am obligamentu fatia cu gubernulu, ca se votu obligatu, de slusba, cu ielu; pentru-ca nu me tienu de clubulu gubernamentalu, si de nece unu clubu.

Daca eilalti 7 deputati romani au votat cu gubernulu, si pentru, sau in favorea guvernulu: asta are intielessulu seu in inprejurarea ea, cumca iei se tienu obligati de clubulu gubernamentalu. Deputatii, cá membrii a unui clubu, sunt obligati, a votisa cu partida respectiva; sau celu pucinu a nu votá de felu, a absentá, ca se nu voteadia in contra partidei sale.

Pentru esemplu: Cosma Parteniu deputatulu Beiusieniloru, siede cu lunea in Sibiiu, si candu e votisare ponderosa, capeta citatiune stricta, se se presentedia la Budapesta la votisare.

Asia se a templat cu votisarile trecute. Din luna lui iuniu 1877 nu a fost in Budapesta pone in luna lui februaru 1878, candu a fost citatu; pen-truca e membrulu a clubulu gubernamentalu. In februaru a venit la Budapesta, si a facutu votisarile de slusba, si dupa 3 septemani se a dus la Sibiiu. Dincontra pe unu Borlea, pe unu Gurbanu din stinga extrema nu ii citeadia nime. Astufeliu de absentanti prin absentarea lor facu guvernulu servitiulu placutu. A absentia dela d'eta 8—10 lune, a isi trage regulatu competentia sa lunara, si se-mestrala, e unu lucru placutu pentru deputatu, dara nu onestu cu privire la detorintiele unui deputatu.

3. Cumca eu am dascalit pe gubernu, ca se nu se radieme pe nece o partida, si apoi i am dat si alte lectiuni, de care in sa pe ministrii n'are se i dora capulu, candu a fost apoi la „adeca“ eu totu am votat in favorea ministeriulu.

Nece asta nu e adeverata. Eu nu am dascalit pe gubernulu actualu; eu guvernulu actualu nu i am dat nece o lectiune, prin urmare nece nu are pentru ce se dora capulu pe ministrii.

Eu am vorbit despre gubernu in genere, abstractu; adeca nu cu privire la guvernulu actualu. Eu nu am diis, cá guvernulu se nu se radieme pe nece o partida; ci se nu se radieme numa in maioritaea numerica a partidei sale, ci in depleniarea consciintiosa a detorintielor sale legale. Daca corespondintele a „Observatoriulu“ astfeliu de teoria in viatia parlamentara anca nu a mai audiit; asta e treaba densulu, nu e vina mea. Se vede, ca nu conosce viatia parlamentara. Daca corespondintele ar siedee mai multu in Budapesta, decatu in Sibiiu, si daca in Budapesta se ar occupa cu lucurile parlamentulu, nu cu corespondentie copilaresci „depe galeria detei“: atunci teoria deasupra, se pote ca nu i ar fi neaudiita pona acum.

Alu domnieitale stimatoriu

Ioan Balomiri

ablegatu la d'eta tieiei.

Not'a redactiunei la acésta corespondentia. Dn. Ioanu Balomiri suparatu reu pentru cele publicate despre dsa mai antaiu in „Telegrafulu romanu“ Nr. 8, apoi si in „Observ.“ Nrii 12 et 14, prin scrisóre privata din Deva 23 Martiu afia cu cale a infrunta pe redactorulu Obs. si a'lu provoca se'i publice o intempinare pe care o promitea dsa. Red. crediuse, cá prin responsulu seu datu indata a dou'a di totu prin epistola privata in spiritulu charitatiei, va fi inblanditu mani'a dlui Balomiri, inainte de a osteni cu intempinarea. Venindu acésta si citindu-o cu tóta atentiunea, amu crediutu cá e bine se o delaturamu curatu numai din crutiare cátra auctorulu ei. Acumu inse vine dn. Balomiri cu scrisórea de dato Budapesta 8 Aprile si ne amerintia cu procesu de presa, déca nu'i vomu face pe voia. Eca'i facuramu, dandu locu intempinarei asia cumu este compusa si scrisa, din litera in litera; éra déca ne va spune limpede, cá a destinatu pentru publicitate si epistol'a din urma, in care dá lectiuni „de onestate, moralitate si dreptate a cauzei nationale“ la Mercureni, Sabesieni, Hatiegani etc., si la vreo doi „domni mari“, o vomu publica si pe aceea, pentru cá se'si ia satisfactiune pe placulu dsale; dara pentru impresiunea ce ar face asupra publiculu lectoriu, nu luamu nici-o responsabilitate asupra-ne.

Cu acésta ocasiune rogandu pe D-dieu cá se apere diariulu nostru de cestiuni personali, declaramu totu-odata, cá in casu de a nu ne poté apara de ele, vomu deschide dupa esemplulu altor organa de publicitate, una rubrica de „Insertiuni si reclame“, cu care apoi redactiunea nu va avea a face nici in clinu nici in maneca.

B.-Comlosiu, 2 Aprile 1878. Stimat D-le Redactoru! Inimicii poporulu nostru romanescu afirma cu insolentia, cá poporulu romanescu se afla in stagnatiune si cá-i lipsescu tóte acele fortie morali, cu ajutorulu carora pretinde a perveni la limanulu doritu. Ei retacescu inse cumplitu candu éredu acésta, pentru cá experienti'a de tóte dilele aréta pe deplinu, cá geniulu natiunei romane percurge calea sa neimpedecatu, si directu cátra lumina si progressu. Marile evenimente din dilele nóstre sunt martori la acésta. Fortie morali ale romaniloru sunt la nivelulu unde este in scriu cu litere de aur prestigiulu natiuniloru: Pana aci intunereculu si orbi'a; de aici lumin'a binefacutória!

Acestea premerse, vinu domnule redactoru, a ve aduce la cunoscentia, cá compatriotii mei, intre carii me afu érași dupa o indelunga absentia, au datu, ba dau si astadi cu atátu mai vertosu probe invederate, ca poporulu nostru intru adeveru nu-i lipsescu fortie morali. Nu, cá-ci déca vedemu unu opidu romanescu, precumu este opidulu Banatu-Comlosiu, in comitatulu Torontalu, care pre langa favoritóri'a sa stare mate-

riala se bucura si de unu prea considerabile numeru de inteligentia romana, cumu isi incorda tote silintiele sale morali spre a obtiene in tota privinti'a respectulu tuturoru, atunci nu mai avemu cauza se desperamu de viitoriulu si sörtea nöstra!

Opidulu mai susu amintitu, si adeca poporatiunea sa romana, si-a priceputu missiunea sa sociala nationala atunci mai bine, candu au venitu la ide'a salutaria spre a se intruni in o asociatiune de lectura romana. Acösta societate romana, constatöria numai din tieranii romani de aici, esiste intru adeveru; si este prevediuta cu mai multe diuarie si diferite carti romanesci. — La infiintarea si constituirea acestei societati curatu romanesci multu au contribuitu zelöulu nostru docente, Nicolau Grofsioreanu, nu a crutiatu nici fatige —, ci a staruitu cu abnegare la constituirea acestei salutarie asociatiuni romane; si chiaru pentru aceea nu vomu incetä nici candu, si prin urmare nici cu acösta ocasiune a-i aduce in publicu recunoscinti'a nöstra satisfacuta prin zelulu dsale. In fine dé bunulu D-dieu, cá si alte poporatiuni romane se urmare esemplulu datu de compatriotii mei intru töte — si apoi cu atätu mai pucina cauza vomu avé de a ne teme de viitoriulu poporulu nostru romanesc.

Nu potu trece in fine cu vederea, cá se nu vi facu cunoscutu si acea, cá stimatulu domnu inspectoru dominalu: Cristoph Schiffmann, din Banatu-Comlosiu, distribue, in sume considerabile, cinci stipendie anuali — pentru cinci prunci romani, de parinti sermani, sin-

guru si numai cu scopulu nobile: spre a propagä lumina in poporulu nostru . . . si spre a crea scumpei nöstre natiuni romane barbati de litere intre impregiurarile actuali, candu intru adeveru simtimu profundu — necesitatea loru!

Stimatulu nostru Mecenate voiesce deci se intretiena pre spesele proprie, in viitoriu, inca cátiva studenti romani, cu portare si diligentia eminenta, la institute mai inalte — spre studiere si cualificare. Dreptu acea binevoiesce domnule redactore, a luä in alu dvöstre diariu notitia despre acestu actu marinosu si adeveratu romanescu, esecutatu cu atäta generositate de susu numitulu domnu Mecenate!

Primesce domnule redactoru stim'a, ce-ti datoréza

Alu dvöstre umilitu

S. Grigorianu.

Sciri diverse.

(Fonografulu). Dlu Henri de Parville náreza in „Journal des Débats“, cumu s'a prezentatu academiei franceze „masin'a de vorbitu“ séu fonografulu, inventatu de americanulu Edison. Fonografulu este un'a din cele mai insemnate inventiuni din tempulu nostru. Elu este unu instrumentu care asculta si registreza conversarea, apoi, dupa placu, de câte ori vrea cineva o reproduce cu tonulu accentulu si töte nuantiele de exprimare a vorbitoriului. Instrumentulu, care este cam de 1 metru si 20 centimetri lungu, s'au asediatu pe

o mésa mica, d'inaintea cárei-a se postä sodalulu dlui Edison si vorbi respicatu: Le fonographe est très honoré de d'être présenté à l'Académie des Sciences. (Fonografulu este förte onoratu de a fi prezentatu academiei de scientie). Sodalulu dupa aceea asiädä in masina unu feliu de leica (tolceriu). De odata se aude intr'unu tonu förte bine de intielesu, inse ceva cam pe nasu: Le fonographe est très honoré d'être présenté à l'Académie des Sciences. Ast'a nu e cu potintia, resunä din töte pärtile si unulu din cei presenti observä cam tarisioru: E impossibilu se vorbéscä masin'a; trebue se fia intre noi unu ventrilocu (omu, care vorbesce din föle). Incercarea se repeti pentru a döu'a öra si fonografulu éra reproduse formul'a de salutare francesce correctu, inse cu unu accentu marcatu englezu. Acumu se asiädä la mésa dlu du Moncel si multiumi dlui Edison pentru interesantulu presentu; elu nu vorbise tocma asiä chiaru, cá americanulu, totusi adunarea audi acumu masin'a vorbindu cu celu mai curatu accentu francescu: multiumimu d. Edison pentru tramiterea fonografului seu. Instrumentulu d. Edison nu numai vorbesce, elu si scrie constructiunile primite, si, precumu crede d. de Parville, va fi aplicatu in telegrafia cu mare avantagiu.

(5) de comune din comitatulu Arv'a) tramisera proteste la dieta contra scandalöseloru abusuri facute la alegeri in deregatorii.

(Crudime selbatica). In comun'a Mesztiszka din comitatulu Sáros in Ungari'a doi tiegani flamendi se luara sér'a tardiu cu unu sacu golu cá se fure cartofi din celariulu unui saténu de acolo. Cineva'i vedü si föra a perde minutu, pe unulu ilu si tocä in capu, éra pe alu doilea ilu duse la cas'a celui cu celariulu, unde apoi adunandu-se cátiva vecini, ai sei, intre inchinaturi cu vinarsu se apucara se torturedie pe bietulu tieganu, care se rogä neincetatatu se'i lase viét'i'a, cá are cinci prunci peritori de föme; acei tigrii inse'lu omorira si pe acesta in modulu celu mai barbaru.

(„Magy. Allam“ et „M. Polgár“).

Cursulu moneteloru in val. austr.

Vienna, 9 Aprile.

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.73 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.74 „
Imperialu rusescu	„	9.75 „
Moneta germana de 20 marce	„	12.45 „
Sovereigns englesi	„	11.95 „
Lira turcesca	„	11.24 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	106.40 „

Cursuri de Bucuresci in Lei noi (franci).

6 Aprile n.

Obligatiuni rurali din 1864 cu 10%	l.	88.1/2 b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„	90.25 „
Obligatiune de imprumutu dominiale din 1871 cu 8%	„	86.50 „
Creditu fonciarju (hipot.) rurale cu 7%	„	81.1/2 „
Creditu fonciarju urbanu (alu capitalei cu 7%	„	71.— „
Imprumutulu municipale nou (alu capit.) din 1875 cu 8%	„	82.— „
Fondulu de pensiuni (per 300 l. a.) cu 10%	„	152.— „
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„	23.40 „
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1868 cu 6%	„	71.90 „
Daci'a, Compania de ascur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„	200.— „
Romani'a. Compania de ascur., (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%	„	50.— „

Depuneri

de

capitale pentru fructificare.

Se primescu la institutulu subsemnatu

a) pe langa anuciarea radicarii in sensulu statuteloru cu **6%** interese;

b) sub conditiune de a se anuncia institutulu radicarea depunerii la **3** luni inainte cu **6 1/2 %** interese;

c) sub conditiune de a se anuncia institutulu radicarea depunerii la **6** luni inainte cu **7%** interese.

Interesele incepu cu diu'a, care urméza dupa diu'a depunerii, si inceta cu diu'a premergatória dilei, in care se radica depunerea, cu acelu adausu inse, ca numai dupa acele capitale se dau interese, cari stau depuse la institutu celu pucinu 15 dile.

La dorinti'a deponentelui se potu stabili in diu'a depunerii capitalulu si conditiuni speciali de esolvire, care se insémna apoi in libelu si in cartea depuneriloru institutulu. In atare casu restituirea depunerii urméza dupa aceste modalitati speciali.

Depunerile tramise prin posta pe langa comunicarea adresei deponentelui, se resolu totu deauna in diu'a primirei.

Asemene se potu efectui prin posta anuciuri si radicari de capitale.

Sibiiu, 28 Martiu 1878.

„Albina“,

(16) 3—4 Institutu de creditu si de comercii.

La Nr. acesta e alaturatu unu suplementu.

Banc'a gen. de assecurare mutuala „Transsilvania“.

Computulu incheiatu alu sectiunei I. pro 1877.

Venituri:				Esiri:			
Premii dupa detragerea storniloru	53298	24		Premii pentru reassecurare	53298	24	
Tacse	4202	31		Salarie, spese, timbre, tiparituri, spese de calatoria, chirie, dare etc.	10450	96	
Provisiuni	9106	84		Amortisare din mobillii	240	88	
Daune rebonificate prin societatile de re-assecurare	32244	81		Amortisare din spesele de intemeiare	704	99	
Fondulu de profitu pro 1876	307	02		Interesse dupa obligatiunile fondulu de intemeiare	8	01	
Fondulu de garantia	80	25	387	Daune solvite	2391	58	
					32244	81	
			99239				47

Computulu incheiatu alu sectiunei II. pro 1877.

Venituri.				Esiri:			
Fondu de premii din anulu 1876	84230	51		Summe assecurate solvite	24735	87	
Transportulu premieloru din anulu 1876	6720	30		Solviri pentru tontine contraassecurate	130	—	
Reserva pentru casuri de mörte insinuate din anulu 1876	2000	—		Reserva pentru casuri de mörte anunciate din 1876	2000	—	
Premii dupa detragerea storniloru	58230	57		din 1877	1400	—	3400
Tacse	2079	66		Premii de reassecurare	2162	92	
Tacse de administrare dela tontine, arvune precludate etc.	327	52		Provisiuni de acuisitiune	405	21	
Profitu la efecte etc.	3596	85		Amortisare din provisiunea capitalisata	3585	73	3990
Interesse si venite dela cas'a propria etc.	5034	26		Provisiune de incassare	1444	78	
				Salarie, spese, timbre, chirie, tiparituri etc.	17458	48	
				Politie rescumperate	1843	40	
				Premii rebonificate	245	24	
				Amortisari din mobillii	140	88	
				Amortisari din spesele de intemeiare	704	99	
				Onorarie medicale	1425	50	
				Interesse dupa obligatiuni la fondulu de intemeiare	4783	17	
				Fondu de premii pro 1878	92568	22	
				Transportu de premii pro 1878	3877	53	
				Profitu pro 1877	307	75	
			162219				67

Bilantiu in 31. Decembre 1877.

Active:				Passive:			
Obligatiuni needate	171100	—		Fondulu de intemeiare	300000	—	
fl. 10.000 obligatiuni rurale a duca. Bucovin'a ä fl. 82.50	8250	—		subtragendu-se amortisarea	1000	—	299000
fl. 21.000 prioritati a l. drumu de feru transilvanu ä fl. 62.75	13177	50		Fondu de premii sect. II.			92568
fl. 13.100 obligatiuni rurale transilvane ä fl. 75.75	9923	25		Transportulu premieloru sect. II.			6877
fl. 6.900 losuri pentru regularea Dunarii fl. 104.25	7193	25		Reserva pentru casuri de mörte insinuate de anulu 1877	2000	—	
fl. 3.000 actii ale drumulu de feru nordicu ä fl. 193.20	5796	—		Reserva pentru casuri de mörte insinuate de anulu	1400	—	3400
fl. 6.000 inserisse dela institutulu fonciarju din Sibiiu ä fl. 95.—	5700	—		Creditori diversi			12100
fl. 6.000 rent'a in bancnote ä fl. 62.50	3750	—		Tontine			6333
fl. 200 inserisse dela banc'a nationala austr. ä fl. 97.80	195	60	53985	Interesse neridicate			2474
Portfoiu de cambii			5487	Dividenda neridicate pro 1874			9
Imprumuturi pe efecte			3304	Ipoteca pe realitatea in strada Cismadiei Nr. 5			11000
Imprumuturi pe politie			17685	Fonduri de profitu rezervate din anulu 1875, 1876			709
Pretensiuni la agenturi			26386	Fonduri de garantia sect. I. si II.			746
Debitori diversi			31836	Profitu sect. II. pro 1877			307
Assemnatiuni postale si diverse			484				
Mobillii, table firmale si tablutie			7417				
Spese de intemeiare			26789				
Provisiuni capitalisate			53847				
Realitatea in strad'a Cismadiei Nr. 5			36000				
Cass'a			1201				
			435527				23

Dr. Wilhelm Bruckner m. p.

Dr. A. Brote m. p.

Computele de susu si bilantiulu s'au aflu in consonantia cu registrele respective. Sibiiu, in 28. Martiu 1878.

Comitetulu de revisiune:

Iosifu Schuster m. p.,
consil. de fin. in pensiuene.

Georg Mike m. p.,
directoru la direct. fin.

Dr. I. Nemes m. p.,
advocatu.

Din cauzele aratate in Nr. 20 amu deschisu abonamentu separatu pe triloniulu Aprile, Maiu, Iuniu, cu **2 fl.** in laintrulu monarchiei, cu 6 franci in afara; éra pe 9 luni Aprile — Decembre cu 6 fl. in monarchia si cu 17 franci in strainatate.

Celu mai simplu si mai siguru midiulocu este abonarea prin posta, de a dreptulu la Redactiunea „Observatoriului“ in Sibiiu, strad'a Orediuului. Ne rogamu pentru adrese scrise curatu, cá-ci éra si ne venira doue, in care ne incercaramu trei insi a descifra connumele, inse föra succesu.

Ori-ce reclamatiuni se facu celu multu in 8 dile, computele din dio'a in care ar fi trebuitu se ajunga cutare Nr. la adress'a cuvenita.

Abonamentulu pe trimestrulu trecutü a espiratu.

Redactiunea.